

З ІСТОРІЇ ДІЯЛЬНОСТІ «СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ПРОФЕСІЙНИХ МУЗИК У ЛЬВОВІ» ТА КОНЦЕРТНЕ ЖИТТЯ ЛЬВОВА 1934–1939 рр.

Вивчаємо історію створення та визначаємо основні пріоритети в діяльності «Союзу українських професійних музик у Львові» протягом 1934–1939 рр., зокрема, у діяльності його виконавської секції. Охарактеризовано нові організаційні підходи в підготовці та проведенні мистецьких акцій, вироблення професійних пріоритетів та критеріїв.

Ключові слова: творча спілка, професійний рівень, виконавство, організація концертів, музичне життя.

Створення та діяльність у Львові протягом 1934–1939 рр. «Союзу українських професійних музик у Львові» – яскрава сторінка в історії української музичної культури, в якій задекларовано факт становлення музичного професіоналізму в Галичині. Цей етап став завершенням шляху визрівання і концентрації професійних музичних сил: за дуже короткий час – від кінця ХІХ ст. – пройшовши період становлення, українська музика продемонструвала свою готовність до будь-якої форми фахової діяльності.

Завдяки новому поколінню високопрофесійних музикантів, що почало формуватись з кінця 1920-х років, львівське мистецьке життя збагачується і кількісно, і якісно. Після університетських студій з великих світових центрів культури, зокрема з Відня, Берліна, Кракова та Праги до Львова повертаються талановиті і кваліфіковані музичні фахівці. Вже з початку 1930-х років у Львові згуртовується чимало фахових музикантів, які своїми знаннями, досвідом, енергією та новим світоглядом прагнуть до закладання нових підвалин у музичному житті Галичини, утверджуючи принципи високого художнього та професійного рівня у всіх сферах музичного життя. Саме їхня *«широта світогляду дозволила створити таку потужну композиторську і виконавську школу, котра за своїми досягненнями нічим не поступалась іншим слов'янським школам, йшла в ногу з естетичними віяннями свого часу»* [7, с. 112].

Важлива обставина, яка спонукала до активних організаційних дій в музичному русі – це бажання нового покоління музикантів не тільки організувати свою професійну фахову діяльність в межах однієї спілки, а й здійснити певний перелом у культурній свідомості

суспільства Галичини. Цей перелом в значній мірі мав відобразитися і в справі організації концертно-виконавського життя – головню в переході з аматорських, нефахових позицій громадського характеру на вищий шабель розвитку мистецько-професійного рівня. Проте, відзначаючи значний ріст професіоналізму нового покоління музикантів, констатуємо також і значні несприятливі, а частково – і незадовільні умови для праці нової мистецької генерації. Як слушно зауважує дослідник української музики д-р Стефанія Павлишин, *«історія західноукраїнської музичної культури у 1920-ті і 30-ті роки є образом постійної і впертої праці за створення центрів музичного життя і освіти»* [12, с. 24]. Отож, саме створення *«Союзу українських професійних музик у Львові»* ознаменувало початок якісно нового, професійного етапу в розвитку композиторської творчості, виконавства, музикознавства, музичної критики та освіти.

Відзначимо, що за ці кілька років існування СУПроМу, його праця проходила також у доволі важких та суперечливих історичних умовах політичного та економічного протистояння, що склалися в часи міжвоєнного двадцятиліття. Організація культурно-мистецького життя української спільноти на цей час не мала чітко окреслених орієнтирів та критеріїв і позначалася часто доволі суперечливим характером. Тому нечасті з'яви мистецьких подій швидше були ситуативними, чи на вимогу дня, як от – шевченківські концерти чи концерти Товариств *«Просвіта»*, *«Рідна школа»*, ювілейні різноманітних громадських інституцій, хоріві звіти аматорських капел, шкільні концерти, тощо.

Сама організація цих концертів залежала часто від виключно приватної ініціативи, яка так і могла не дійти до реалізації. Недаремно, як влучно відзначив у цій ситуації визначний музичний діяч і публіцист Станіслав Людкевич, що *«баланс нашого музичного життя у Львові – без огляду на його активність – все ще не дуже-то певний, чимало появ остається під знаком питання та хаосу..... проте, всі остаточно упевнились в тому, що годі нам вижидати кращих часів, що треба і музичне життя організувати на дальшу мету, реалізувати все, що дасться...»* [17]. Зрештою – постійні організаційні негаразди, відсутність належного фінансування з боку держави, а навіть – негативні впливи економічної кризи в Західній Європі значно гальмували розвиток і польського виконавського мистецтва у Львові, зокрема – і в оперній трупі Львова, і в симфонічному оркестрі львівської філармонії [11, с. 117-119].

Повертаючись до історії створення СУПроМу, зазначимо, що ця

перша професійна спілка українських музикантів була створена у квітні 1934 року і очолювали її по чергово композитори Нестор Нижанківський та Василь Барвінський. Як вже зазначалося вище, основною метою діяльності Союзу, згідно його затвердженого статуту, стало утвердження високих професійних засад національного мистецтва, яке б постійно нагадувало світові в першу чергу про існування української народності та її багатой культури. На черговому засіданні Ради Союзу, що відбулося 27 квітня 1934 року, були створені окремі секції – педагогічна, виконавська, композиторська, а згодом додалася і музикознавча [3].

З перших днів існування СУПрому були окреслені основні напрямки його діяльності, зокрема, – впорядкування музичного життя в Галичині, зацікавлення ним широких кіл громадськості; співпраця з Науковим Товариством ім. Т. Шевченка у Львові, «Просвітою», комунікація і вступ до «*Lwowskiego Stowarzyszenia Kompozytorów, Odtwórców i Muzykologów*» та іншими організаціями у справі пропагування національної культури, організації музичних вечорів, видання актуальної нотної літератури, створення власного видавництва та друкованого органу української музики; збір та впорядкування пам'яток української музичної культури, їх наукове опрацювання та публікації. Саме активна життєва та творча позиція членів цієї організації спонукала до активної полеміки, що часто виходила за межі самої організації, в справі розвитку та утвердження в музичній культурі принципів професіоналізму. Варто тут згадати гострі актуальні виступи активного діяча СУПрому Василя Витвицького, викладені в його статтях «*За українську музичну культуру*» та «*На нові дороги нашого музичного життя*» [1, с. 249-253].

Виконавську секцію, згідно рішення Ради Союзу, очолив професор Роман Савицький, а до її складу від перших місяців існування організації вступили визначні музиканти-камералісти Львова – піаністи Галя Левицька, Роман Савицький, Тарас Шухевич, Володимира Божейко, Дарія Каранович; співаки Ірена Негребецька, Одарка Бандрівська, Михайло Голинський, Марія Сабат-Свірська, Теодор Юськів, Василь Тисяк; диригенти Лев Туркевич, Микола Колесса, Богдан П'юрко, а також, згодом – Дарія Колесса (була обрана секретарем секції), Євген Перфецький, Петро Пшеничка, Олена Пясецька та ін. З ініціативи Р. Савицького на наступних засіданнях Ради погоджено заходи щодо систематизації та ведення нормального постійного концертного життя, влаштування концертів

української музики за кордоном, створення програм з творів українських композиторів, підготовка цих творів до друку, тощо. Було визначено основні критерії діяльності виконавської секції – це перш за все проведення концертів на високому професійному рівні з метою підтримки високого реноме української композиторської та виконавської школи.

Серед інших важливих аспектів діяльності секції стала організація виконавських конкурсів, метою яких було виявлення молодих, талановитих артистів та пропаганда нової музики молодих композиторів, а також – надання матеріальної підтримки молодим талантам. Не менш важливою ділянкою роботи, яка визначена для виконавської секції, стала підготовка програм та аудиторії на львівському радіо. Саме з ініціативи Союзу та з метою популяризації камерної музики на львівському радіо було створено фортепіанне тріо (Р.Савицький, Р. Криштальський, П. Пшеничка), а згодом – і постійний струнний квартет. За безпосередньою участю голови Ради Союзу Василя Барвінського досягнуто домовленості про організацію українських аудиторій на радіо у Варшаві, до яких мали б залучитися не тільки окремі солісти, а також і хорові колективи: «Боян», «Сурма», «Бандурист», «Дрогобицький Боян», «Станиславська Думка». Проте, ця ініціатива в подальшому не знайшла свого продовження та реалізації.

Як свідчать звітні протоколи Ради Союзу, тільки за перший рік існування виконавської секції в її ряди влилося більше 30-ти активних членів, з них – 16 піаністів, 8 скрипалів та віолончелістів, 9 співаків та 4 диригенти, які взяли участь у 35 концертах у Львові, околицях та за кордоном. Найважливішими з них були концерти в Національному Музеї, серед яких можна виділити вечір української музики, зреферований В. Барвінським, в якому виконувалися «Тріо» Н. Нижанківського, «Три прелюдії» і «Лемківські пісні» М. Колесси, інструментальні твори З. Лиська та Ф. Надененка [4]. Варті уваги також концерти української пісні, організовані співачкою Марією Сокіл разом з її чоловіком композитором Антоном Рудницьким, та української фортепіанної музики за участі Галі Левицької [8, с. 89-90].

У наступні роки праця виконавської секції, кількість якої зростає до 45 чоловік, у своїй діяльності виокремлює продовження пошуку реалізації музичних аудиторій на радіо, які вже від початку 1936 року набувають системного характеру [2, с. 85-86]. Зокрема, постійними учасниками цих передач стають співачки Марія Сокіл (у фор-

тепіанному супроводі А.Рудницького), Одарка Бандрівська (у супроводі Р. Сімовича) та Марія Сабат-Свірська (фортепіанний супровід Н. Нижанківського). Серед інших радіоконцертів з вокальною та хоровою музикою виділяються також виступи баритона Теодора Юськіва, тенорів Миколи Голинського, Володимира Балтаровича та Василя Тисяка, а також виступи «*Студіо-Хору*» під керуванням М. Колесси [13, с. 142].

З такою ж системністю та не менш вагомим успіхом організовувалися передачі української музики на львівському радіо за участі провідних солістів-інструменталістів та камерних ансамблів. Зокрема, відбувалися виступи піаністів Галі Левицької, Дарії Гординської-Каранович, Северина Сапруна та Романа Савицького, композитора і піаністки Стефанії Туркевич-Лісовської. Частим гостем студії було фортепіанне тріо у складі Р. Савицького (фортепіано), Р. Криштальського (скрипка) та П. Пшенички (віолончель). За участі Тріо відбулася, зокрема, музична передача з нагоди ювілею В. Барвінського 1938 р., в якій прозвучало його тріо ля-мінор [20, с. 73]. Отож, відзначимо, що саме Рада Союзу та його виконавська секція стали тією організаційною інституцією, яка *«не тільки нагромаджує інформацію про підготовані виконання і сприяє їхній найскорішій трансляції в ефір, а й заохочує до виконання української музики»* [6, с. 62].

Однією з центральних подій в українському музичному житті Львова, що відбувалася за безпосередньої ініціативи та участі Ради Союзу та, зокрема, його виконавської секції, стало відзначення 25-ліття пам'яті Миколи Лисенка в 1937 році. Відбулося ряд публічних громадських заходів на відзначення визначного українського композитора, напр., – Поминальне Богослужіння у церкві Св. Преображення у Львові, конференція Музикологічної комісії Наукового Товариства ім. Шевченка, відбулося видання окремого номеру журналу «*Українська музика*», на сторінках якого всесторонньо висвітлено значення праці М. Лисенка на полі української музичної культури.

Вагомою була музично-виконавська сторона проведених заходів. Так 4 квітня на сцені Великого міського театру відбулася вистава опери Лисенка «*Ноктюрн*» під орудою Миколи Колесси. Під керівництвом Ради Союзу 19 грудня 1937 р. у залі Міського театру відбулася велика святкова Академія, на якій вступне слово виголосив В. Барвінський. У концертній програмі, складеній із

творів Майстра, взяли участь кращі львівські хори – «Бандурист», «Сурма», «Львівський Боян», співали О. Бандрівська та М. Голинський, фортепіанні твори виконувала Г. Левицька [14, с. 11]. А вже 20 грудня подібний «лисенківський» концерт з виконанням його багатьох маловідомих камерних творів відбувся у залі Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, у якому виконавцями стали молоді артисти – учні інституту [2, с. 10-11].

Згідно наміченого плану роботи виконавської секції в подальшому також відбувалися поодинокі тематичні та ювілейні концерти, що організовувалися стараннями «Союзу українських професійних музик у Львові». В першу чергу варто виокремити, наприклад, підготовку урочистої академії та симфонічного концерту на честь Симона Петлюри [8, с. 94-99], участь у підготовці концерту до 20-ліття проголошення Української Держави, підготовка музичної академії до ювілею «Просвіти» [8, с. 111] та концерт піаністки Любки Колесси, яка виступила 15 березня 1938 р. у супроводі оркестру Львівської філармонії [15, с.72-73]. З нагоди цього приїзду до Львова Любка Колесса, за рішенням Ради Союзу, отримала з рук В. Барвінського Диплом почесного членства в «Союзі українських професійних музик у Львові», мистецьки оздоблений відомим українським графіком Павлом Ковжуном [8, с. 130].

Іншою знаковою мистецькою подією, що організована Радою Союзу та Головою В. Барвінським, став приїзд до Львова з Австрії його талановитої учениці – визначної піаністки Дарії Гординської-Каранович, яка приготувала для виконання у концерті монографічну програму нової української фортепіанної музики: чотири «Прелюдії» Л. Ревуцького, «Українську Сюїту» В. Барвінського, Поему № 1 В. Косенка, «Варіації на тему чумацької пісні» Т.Микиші, «Малу Сюїту» Н. Нижанківського, «Картинки Гуцульщини» М.Колесси та «Пісню до схід сонця» С. Людкевича. Ці твори сучасних українських композиторів прозвучали у концертному виконанні 4 лютого 1938 року. Зауважимо, що більшість цих творів прозвучали у Львові вперше, зокрема – відбулися прем'єри творів В. Барвінського та Т. Микиші, які надзвичайно схвально були прийняті слухачами [18].

Планомірно протягом 1937-1938 рр. продовжувалася і організація окремих камерних концертів, проте була вона не завжди успішною, що пов'язане з одного боку з фінансовим чинником – адже згідно вимоги статутної діяльності Союзу виступи її членів повинні оплачуватися у вигляді фіксованої винагороди (гонорару), проте, на практиці цієї умови не завжди вдавалося дотримуватися через

обмеженість коштів, а з іншого боку – і самою пасивністю членів секції, виступи яких ставали поодиноким явищем, і то – в більшості з нагоди певних свят чи ювілеїв [8, с. 115].

Ключовою мистецькою подією, яка практично ознаменувала завершення п'ятирічної діяльності «Союзу українських професійних музик у Львові», стала підготовка і проведення циклу ювілейних концертів до 50-річчя від дня народження та 30-річчя творчої праці одного із засновників Союзу та його Голови – визначного композитора, педагога, громадського діяча Василя Барвінського [8, с. 127-129]. Перший з цього циклу концерт відбувся 4 березня 1938 р. у Великому залі Музичного товариства ім. М. Лисенка і був присвячений камерно-інструментальній творчості Ювіляра. Прозвучали, зокрема, Тріо es-moll та Тріо a-moll, а також – Варіації на власну тему (Секстет c-moll) для фортепіано і струнного квінтету. Виконавці цих творів – Р.Савицький (фортепіано), Р. Криштальський (скрипка), Є. Козулькевич (скрипка), Б. Задорожний (альт), П. Пшеничка (віолончель) та Н. Горницький (контрабас) – створили високопрофесійний виконавський ансамбль, який надав можливість прихильникам творчості В. Барвінського відчутти справжній високі духовні почуття та глибокі емоційні зворушення [9, с. 71-72].

З не меншим виконавським успіхом та ентузіазмом пройшов другий концерт Союзу на честь В. Барвінського 2 травня у Малому залі Музичного товариства ім. М. Лисенка, у якому прозвучали солоспіви композитора у майстерному виконанні Марії Сабат-Свірської (у фортепіанному супроводі Н.Нижанківського) та його знаменита «Пісня пісень» для тріо (партію скрипки виконував Р. Криштальський). На третьому концерті, 10 грудня, були представлені твори для фортепіано, які в творчому доробку В. Барвінського є визначальними. Соліст концерту – піаніст Роман Савицький – зумів уповні відтворити складну палітру образів Барвінського та продемонструвати високу виконавську майстерність (особливо при виконанні складної «Сюїти»), чим викликав схвальну вдячність слухачів та рецензента [19].

Знаменною подією в контексті продовження святкувань В. Барвінського вважаємо одну незабутню прем'єру весною 1939 р. – перше виконання фортепіанного концерту композитора на Шевченківському вечорі за участю симфонічного оркестру (диригент Микола Колесса) та незмінного соліста творів Барвінського – піаніста Романа Савицького, який цей визначний твір протягом одного концертного сезону повторив понад 10 разів в різних містах України [10, с. 26-27].

Заключний концерт-академію з нагоди ювілею В. Барвінського Союз провів 2 червня 1939 р. у Великому залі Музичного товариства ім. М. Лисенка. На цьому концерті, окрім привітання Василя Витвицького, були зачитані вітальні телеграми від багатьох українських інституцій Львова та інших міст. У програмі концерту прозвучали хорові твори Барвінського у виконанні хору «*Бандурист*», також була виконана Соната для віолончелі та фортепіано, в якому солістами виступили син (Іван Себастьян, віолончель) та дружина (Наталія Барвінська, фортепіано). На завершення святкової академії вперше прозвучав новий твір «*Наша туга, наша пісня*», який майстерно виконав під фортепіанний супровід Р. Савицького знаменитий «*Студіо-хор*» під керуванням М. Колесси [5].

У нових суспільно-політичних умовах, в яких опинилися провідні львівські музиканти від осені 1939 р., вони завжди залишалися активними працівниками в справі розбудови української музичної культури – чи це було в рамках новоствореної у Львові організації Спілки радянських композиторів, чи, наприклад, в організації львівських композиторів та виконавців під назвою «*Спілка праці українських музик*», що була створена в листопаді 1941 року і з перших днів свого існування активно приступила до організації концертного життя Львова (відновлення концертів української музики, симфонічних концертів, проведення музичних радіопередач, тощо) [16].

У певному сенсі можемо вважати, що кращі традиції «*Союзу українських професійних музик у Львові*» в справі організації професійного музичного життя продовжує і теперішня Львівська організація Національної Спілки композиторів України, що було задекларовано ще 1994 р., коли на офіційному рівні відзначалося 60-річчя від часу створення «*Союзу українських професійних музик у Львові*». Бачимо цю спадкоємність у продовженні кращих традицій і нині, коли стараннями сучасної організації Спілки композиторів організовано цикл концертів до 170-річчя від дня народження класика української музики Миколи Лисенка (протягом 2012 р.), чи коли щойно готуються та відбуваються пам'ятні концертні заходи на відзначення 125-річчя від дня народження її засновника Василя Барвінського – вже в 2013 році. То ж краща історія має своє продовження!

Владимир Сивохиц. Из истории деятельности «Союза украинских профессиональных музыкантов во Львове» и концертная жизнь Львова 1934–1939 гг. Изучаем историю создания и определяем основные приоритеты в деятельности «Союза украинских профессиональных музыкантов во Львове» в течение 1934–1939 гг., в частности, в деятельности его исполнительской секции. Охарактеризованы новые организационные подходы в подготовке и проведении художественных акций, выработка профессиональных приоритетов и критериев.

Ключевые слова: творческий союз, профессиональный уровень, исполнение, организация концертов, музыкальная жизнь.
